

Ομάδες Σκύλων Ανίχνευσης Δηλητηριασμένων Δολωμάτων: Εργαλείο πρόληψης και δίωξης του περιβαλλοντικού εγκλήματος

Μπαξεβάνη Καλλιόπη, Προμπονάς Μιχάλης & Ξηρουχάκης Σταύρος

Πανεπιστήμιο Κρήτης-Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων στην Ελλάδα έχει διαχρονικά κοστίσει τη ζωή σε χιλιάδες δεσποζόμενα, αδέσποτα και άγρια ζώα. Η χώρα εξακολουθεί να μην διαθέτει αποτελεσματικό κανονιστικό πλαίσιο διαχείρισης της κατάστασης αυτής, με αποτέλεσμα να κινδυνεύει με παραπομπή στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Σε αυτό το πλαίσιο, το Πανεπιστήμιο Κρήτης-Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης (ΠΚ-ΜΦΙΚ) και η **Ομάδα Εργασίας Ενάντια στα Δηλητηριασμένα Δολώματα**, προτείνουν μέσω του προσχεδίου της «Εθνικής Στρατηγικής για την Καταπολέμηση της Παράνομης Χρήσης Δηλητηριασμένων Δολωμάτων» που κατέθεσαν στο ΥΠΕΝ και το ΥΠΑΑΤ τον Δεκέμβριο του 2016, τη δημιουργία **Ομάδων Σκύλων Ανίχνευσης Δηλητηριασμένων Δολωμάτων** ως δομές των αρμόδιων διωκτικών αρχών (Δασικών Υπηρεσιών, Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, Αστυνομίας ή Θροφυλακής), για την πρόληψη και καταστολή του ιδιαίτερου αυτού εγκλήματος κατά της άγριας ζωής.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η δημιουργία της **Κρητικής Ομάδας Σκύλων Ανίχνευσης Δηλητηριασμένων Δολωμάτων (ΚΟΣ)** προέκυψε ως ανάγκη για την αντιμετώπιση του έντονου φαινομένου της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων στην Κρήτη. Η ΚΟΣ ξεκίνησε τη δράση της τον Ιούλιο του 2016, με χρηματοδότηση του **Ιδρύματος Α.Γ. Λεβέντη**, έπειτα από πρόταση του Πανεπιστημίου Κρήτης-Μουσείου Φυσικής Ιστορίας Κρήτης. Αποτελείται από δύο κλιμάκια και πλέον λειτουργεί στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της Α' Κυνηγετικής Ομοσπονδίας Κρήτης & Δωδεκανήσου (ΑΚΟΚΔ) με την επιστημονική εποπτεία του ΠΚ-ΜΦΙΚ. Οι δύο ειδικά εκπαιδευμένοι γερμανικοί ποιμενικοί σκύλοι που στελεχώνουν την Κρητική Ομάδα Σκύλων Ανίχνευσης Δηλητηριασμένων Δολωμάτων, η **Ντάικα** και η **Καρίνα**, αγοράστηκαν και εκπαιδεύτηκαν από το Εκτροφείο-Ειδικό Κέντρο Εκπαίδευσης **“Perros contra el Veneno”** στην Ισπανία. Μαζί με τους χειριστές τους Ομοσπονδιακούς Θροφυλάκες κ.κ. **Σπύρο Νηστικάκη** και **Γιάννη Γρηγοράκη** αντίστοιχα (**Εικόνα 1**), επιχειρούν σε όλο το νησί, πραγματοποιώντας περιπολίες μετά από σχετική αναφορά-ενημέρωση-καταγγελία από ιδιώτες ή/και αρμόδιες υπηρεσίες.

Εικόνα 1: Η Κρητική Ομάδα Σκύλων Ανίχνευσης Δηλητηριασμένων Δολωμάτων.

Οι χειριστές κατά τη διάρκεια των περιπολιών απομακρύνουν τα δηλητηριασμένα δολώματα ή/και τα δηλητηριασμένα νεκρά ζώα και συμπληρώνουν σχετικό πρωτόκολλο με τις απαραίτητες πληροφορίες. Το ΠΚ-ΜΦΙΚ και η Α' ΚΟΚΔ παρακολουθούν τη δράση της ΚΟΣ, τηρούν μητρώο περιπολιών και καταγράφουν σε ειδική βάση δεδομένων το σύνολο των στοιχείων. Το μητρώο αυτό ακολούθως κοινοποιείται στην Ομάδα Εργασίας για την Αντιμετώπιση των Δηλητηριασμένων Δολωμάτων, προκειμένου να ενημερωθεί η Εθνική Βάση Δεδομένων και να εκδοθεί η ετήσια αναφορά της προαναφερόμενης Ομάδας. Το ΠΚ-ΜΦΙΚ και η Α' ΚΟΚΔ παρακολουθούν επίσης την εξέλιξη των καταγγελιών/μηνύσεων, αναζητούν τις τοξικολογικές εξετάσεις και ενημερώνουν αντιστοίχως το μητρώο καταγραφής, δημοσιοποιούν τα στοιχεία στο κοινό και υλοποιούν δράσεις ενημέρωσης, τόσο για τους πολίτες όσο και για στελέχη υπηρεσιών, κυνηγούς, κτηνοτρόφους, αγρότες, φιλοζωικά σωματεία και Περιβαλλοντικές ΜΚΟ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βαβύλης, Δ., Kret, E., Saravia, V. & Ντεμίρη, Κ. 2016. Ανίχνευση δηλητηριασμένων δολωμάτων με ειδικά εκπαιδευμένα σκυλιά στη Κεντρική Ελλάδα. Ετήσια αναφορά 2015, pp. 48. Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία & WWF Ελλάς, Αθήνα (Conservation action C1).

Ντεμίρη Κ., Παπαδόπουλος Β. & Saravia V. (2016). Προτάσεις για τη βελτίωση του υφιστάμενου νομικού πλαισίου που διέπει τα δηλητηριασμένα δολώματα. Ομάδα Εργασίας Ενάντια στα Δηλητήρια. Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Αθήνα, σελ. 34.

Ντεμίρη, Κ. (2017). Η ανάλυση της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων στην Ελλάδα (2016). Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Αθήνα, σελ. 46.

Ξηρουχάκης Σ., Προμπονάς Μ., Μπαξεβάνη Π. (2017). Συνοπτική Αναφορά Δράσεων Έργου «Καινοτομίες Ενάντια στην Παράνομη Χρήση Δηλητηριασμένων Δολωμάτων-Πρόγραμμα After-LIFE» περίοδος αναφοράς 01/01/2017-30/06/2017. Αδημοσίευτα στοιχεία.

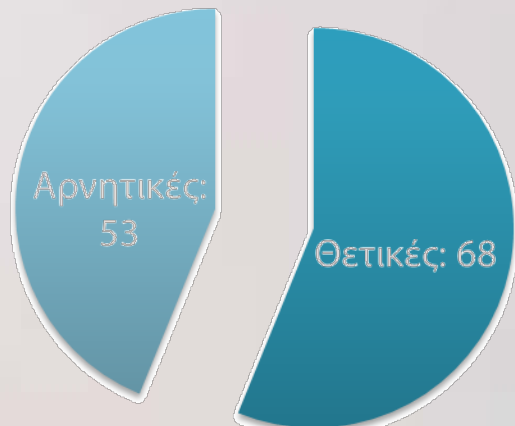
Ομάδα Εργασίας Ενάντια στα Δηλητήρια (2016). Προσχέδιο «Εθνική Στρατηγική για την καταπολέμηση της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων στην Ελλάδα» προς ΥΠΕΝ, ΥΠΑΑΤ, Δεκέμβριος 2016. Αθήνα, σελ. 21.

Συνήγορος του Πολίτη (2016). Πόρισμα Συνηγόρου του Πολίτη-Κύκλος Ποιότητας Ζωής για τη Θανάτωση άγριων ζώων από την παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων, Νοέμβριος 2016. Αθήνα, σελ. 22.

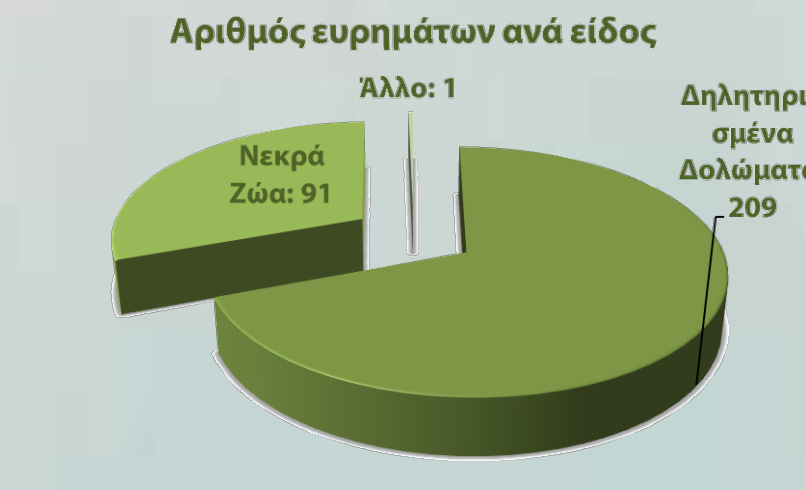
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Η ΚΟΣ έχει πραγματοποιήσει μέσα σε ένα χρόνο (Ιούλιος 2016-Ιούλιος 2017), 121 συνολικά περιπολίες (Κρήτη και εκτός αυτής), 68 από τις οποίες αποδείχθηκαν θετικές σε ευρήματα, δηλαδή 56,2% των περιπτώσεων ήταν πραγματικά περιστατικά. Με δεδομένο ότι οι σκύλοι έχουν απόδοση 98%, ουσιαστικά περισσότερες από μία στις δύο περιπτώσεις επιβεβαιώνεται θετική σε χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων (**Διάγραμμα 1**).

Σε 121 πραγματοποιηθείσες περιπολίες

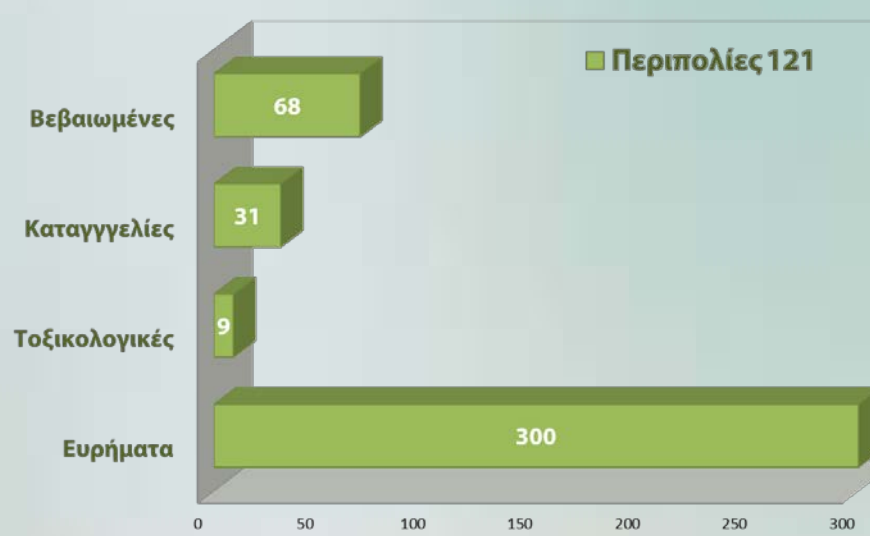

Διάγραμμα 1: Ποσοστά θετικών και αρνητικών περιπολιών σε σύνολο 121 αυτοψιών.

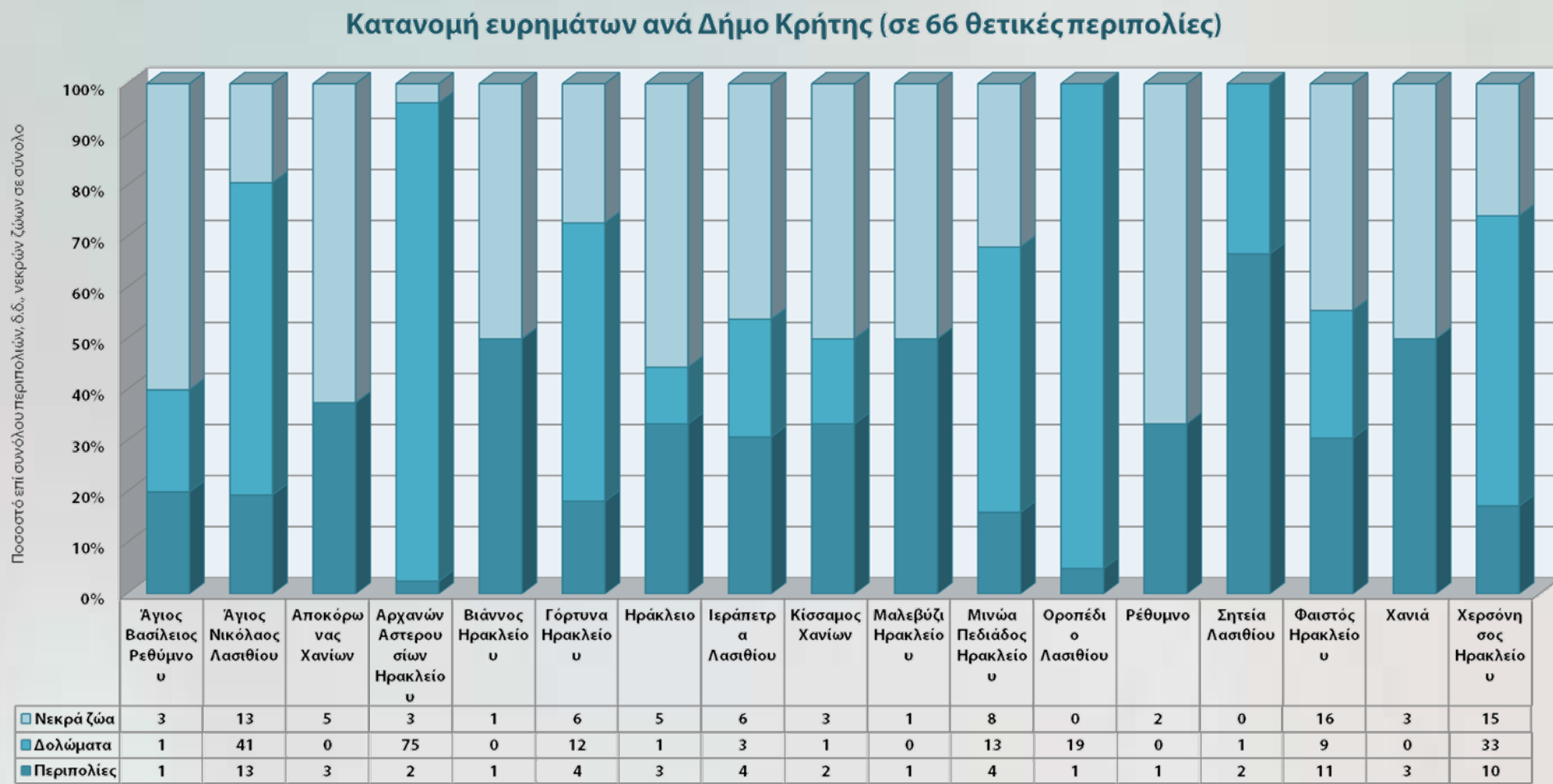
Διάγραμμα 2: Αριθμός ευρημάτων ανά είδος σε σύνολο 301.

Τα ευρήματα παραδίδονται κάθε φορά στην εκάστοτε αρμόδια υπηρεσία κατά την κατάθεση της καταγγελίας. Τα δηλητηριασμένα δολώματα και τα δείγματα ιστού των ζώων που εξάγονται, αποστέλλονται για τοξικο-λογικές εξετάσεις (αν και υπάρχουν περιπτώσεις που αυτό δεν συνέβη). Από τα πειστήρια που κατατέθηκαν σε 31 συνολικά καταγγελίες, μόνο εννέα (9) αποτελέσματα τοξικολογικών εξετάσεων γνωστοποιήθηκαν στο ΠΚ-ΜΦΙΚ και την Α' ΚΟΚΔ, έπειτα από σχετικό αίτημα στις αρμόδιες αρχές (**Διάγραμμα 3**).

Διάγραμμα 3: Συνολικά αποτελέσματα σε 121 περιπολίες.

Όσον αφορά στη χωρική κατανομή των περιπολιών και των ευρημάτων στην Κρήτη (66 θετικές περιπολίες), οι Περιφερειακές Ενότητες Ηρακλείου και Λασιθίου εμφανίζουν έντονο πρόβλημα, με έξαρση σε τρεις (3) κυρίως δήμους, δύο εκ των οποίων θεωρούνται από τους πλέον δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς του νησιού. Αρκετά θετικά περιστατικά εντοπίζονται μέσα σε προστατευόμενες περιοχές του Δικτύου NATURA 2000 αλλά και εντός οικισμών (**Διάγραμμα 4** και **Χάρτης 1**).

Διάγραμμα 4: Συγκεντρωτικά στοιχεία θετικών περιπολιών και ευρημάτων, ανά Δήμο Κρήτης.

Χάρτης 1: Χωρική κατανομή ευρημάτων και ποσοτική κατανομή ευρημάτων στην Κρήτη.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η δραστηριοποίηση της Κρητικής Ομάδας Σκύλων κρίνεται ιδιαίτερα επιτυχής, παρά τις όποιες δυσκολίες και εμπόδια παρουσιάστηκαν τον πρώτο χρόνο λειτουργίας της. Τα προβλήματα εντοπίζονται κύρια στα ακόλουθα σημεία:

- Υπάρχει άγνοια και σύγχυση εκ μέρους των Αστυνομικών Τμημάτων της εκάστοτε περιοχής εάν και σε ποιο βαθμό έχουν αρμοδιότητα να παραλάβουν ευρήματα και να διενεργήσουν προανάκριση για σχετικά συμβάντα.
- Υπήρξε άρνηση δασικής υπηρεσίας να παραλάβει τα δείγματα και να δεχθεί τη μήνυση, λόγω άγνοιας του υπαλλήλου ως προς τις αρμοδιότητές του και λόγω έλλειψης ειδικών χώρων συντήρησης των δειγμάτων.
- Υπάρχει σταθερή άρνηση υπηρεσιών να παρευρίσκονται στις περιπολίες, επικαλούμενοι υποστελέχωση και έλλειψη οικονομικών πόρων.
- Υπάρχει μεγάλη καθυστέρηση στη διεξαγωγή των τοξικολογικών, λόγω του μικρού αριθμού εξειδικευμένων κέντρων και ελλιπούς στελέχωσης και φόρτο εργασίας των υπαρχόντων. Καθυστέρηση που δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στην προανακριτική διαδικασία και την επαρκή στοιχειοθέτηση δικογραφίας.

Οι **Ομάδες Σκύλων Ανίχνευσης Δηλητηριασμένων Δολωμάτων** είναι μία πρωτοποριακή και αποτελεσματική δράση πρόληψης. Έχει σώσει πολλά ζώα της άγριας πανίδας (προστατευόμενα ή μη) αλλά και δεσποζόμενα/αδέσποτα/οικόσιτα από βέβαιο θάνατο, με την απομάκρυνση των δηλητηριασμένων δολωμάτων και ζώων από την ύπαιθρο. ✓ Η χρήση Ομάδων Σκύλων από τις αρμόδιες για την πάταξη του φαινομένου υπηρεσίες, θα βελτιώνει την

αποτελεσματικότητα της επιτήρησης/προστασίας της υπαίθρου, των ευπαθών ειδών της άγριας πανίδας και της ίδιας της δημόσιας υγείας, θα λειτουργούσε αποτρεπτικά και προληπτικά στην τέλεση του συγκεκριμένου περιβαλλοντικού εγκλήματος, θα βοηθούσε στην επιτυχή εξιχνίαση περιστατικών και περαιτέρω στη στοιχειοθετημένη σύλληψη και δίωξη του δράστη (όπως έχει συμβεί αποδεδειγμένα σε περίπτωση στην Κρήτη). ✓ Προτείνεται οι υπάρχουσες αλλά και μελλοντικές Ομάδες Σκύλων να λειτουργούν ως δομές των διωκτικών αρχών, όπως οι σκύλοι ανίχνευσης ναρκωτικών, όπλων κ.λπ., υπό τη σκέπη των Δασικών Υπηρεσιών, των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, της Αστυνομίας ή της Θροφυλακής, ως προληπτικό εργαλείο για την αποθάρρυνση των επιδοξών δράστών, ιδιαίτερα σε περιοχές όπου εντοπίζονται συχνότερα περιστατικά δηλητηρίασης. ✓ Τα δεδομένα που έχουν συγκεντρωθεί ανά την Ελλάδα από την Ομάδα Εργασίας, μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για έναν πρώτο σχεδιασμό δράσης από τις αρμόδιες αρχές σε συγκεκριμένες περιοχές – «hot spots». ✓ Δευτερεύουσας αλλά όχι ήσσονος σημασίας, είναι ο αυστηρός έλεγχος στην προμήθεια τοξικών φυτοπροστατευτικών ουσιών, η στελέχωση με το απαραίτητο προσωπικό και τον αντίστοιχο εξοπλισμό των υπαρχόντων εργαστηρίων τοξικολογικών αναλύσεων και η δημιουργία επιπρόσθετων αντίστοιχων δομών ανά την επικράτεια, ώστε να καλύπτει αφενός τις ανάγκες όλης της χώρας και αφετέρου τη διενέργεια των τοξικολογικών αναλύσεων μιας ευρύτερης ποικιλίας δηλητηρίων συγκριτικά με αυτές που δύνανται να εντοπιστούν σήμερα.

